

MR. PROGRESSZOR

A Nagy Terv – A Soros-birodalom Közép- és Kelet-Európában.

Szerkesztette: BÉKÉS Márton. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Budapest, 2021. 394 oldal, 4490 Ft

A *Nagy Terv* című tanulmánykötetben kilenc szerző tollából tényszerű leírások olvashatók a világ (egyik) uraként működő egykori hazánkfiáról, szűkebb régiókat érintő viselt dolgairól, miközben mindezt a főhős önértelmezései fűszerezik. Módszertani telitalálat, mert ezek az énértelmező mondatok igen jól jellemzik a birodalomépítő habitusát, amiből aztán magát a birodalomépítést is mélyebben meg lehet érteni. Liberális honfitársainknak, amikor nyilván ezek után is szörnyülködve „sorosozást” emlegetnek majd, legelőbb is Soros eme önvallomásait illenek megemészteniük, mielőtt hitelesen megszólalnának.

Kézenfekvő volna Soros György személyiségképletét Robert Louis Stevenson klasszikusan kétlelkű figurájával, a gonosz Mr. Hyde-dal és a jószágos dr. Jekyll-lel jellemezni. Tetszetős, de azért hiányos hasonlat lenne. Mert amíg Stevenson főhőse szenved saját kétlelkűségétől, Soros éppen ellenkezőleg: kifejezetten élvez! Egyáltalán nem okoz benne kognitív diszzonanciát, hogy egyszer így, máskor úgy: ma spekuláns, holnap filantróp – mi több, roppant büszke minderre. A könyvben hamar rálelhetünk vonatkozó, önfelmentő kulcsmondatára: „Amikor pénzt csinállok, nem vagyok tekintettel a társadalmi következményekre.” Vagy úgy! Ahol fát vágnak (pénzt csinálnak), ott hullik a forgács. Bicskanyitogató önkép ez, de meg kell hagyni, legalább őszinte. Csakhogy érezhetően kell valami túlméretezett pszichés sajátosság ahhoz, hogy a „társadalmi következményeken” valaki ilyen könnyedén átlendüljön.

Soros hipertrófiás öntudata már korán megnyilvánul. Jellemző például, hogy 1944-re – a holokauszt egyik, ha nem a legborzasztóbb esztendejére – úgy gondol vissza mint életének „talán legboldogabb évére”.

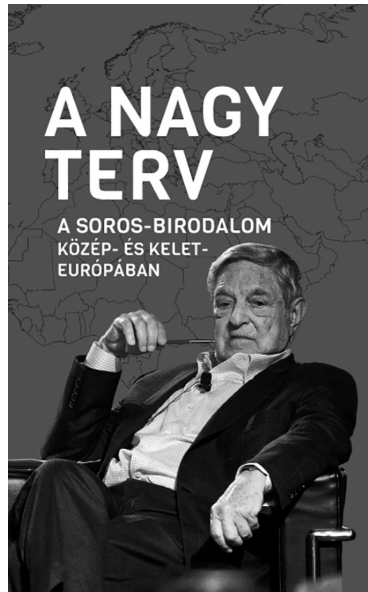
Tizennégy éves ekkor, és bizonyára hallott már a rokonainak sokaságát kiírt haláltáborokról, s habár egy sihedertől nem feltétlenül várható el, hogy teljes egészében képben legyen, a visszaemlékező férfi egyáltalán nem rejti véka alá akkori boldogsága okát, ugyanis ezt mondja: „úgy kezdtem »karrieremet«, hogy egy földművelésügyi minisztériumi osztályvezető vett magához, és együtt mentünk le vidékre egy zsidó birtokot átvenni. Én, mint fiatal fiú, a rokonaként voltam vele.”

Morális viszolygást okozó szavai arról tanúskodnak, hogy a mások feletti rendelkezés lehetősége és a tulajdon lebírhatalatlan vonzása már akkor megérinti.

Mi lehet e korai „boldogság” mögött? Később azt sem tagadja, hogy „gyerekkorom óta meglehetősen erős messianisztikus vágyakat dédelgettem [...] zseninek tartottam magam, messiásnak” – kulcsmondat ez is. Efféle túltengés persze más kamaszokkal is elő-előfordul, aztán (ritkábban) tényleg zseni/messiás lesz az ember, vagy (többnyire) mint pubertáskort: kinövi a dolgot. Soros György, úgy tűnik, mindmáig, 91 éves koráig nem nőtte ki.

Amikor 1947-ben apjával Londonban marad s a London School of Economics padjait koptatja, zseni-öntudata még inkább erősödik.

Nagy hatást gyakorol rá Karl Popper filozófiája, sőt ifjú titánként rögtön tovább is fejlesztené Popper gondolatait, ám a mester leinti. Egy idő után Soros maga is érzi (írjuk ezt javára), hogy nem lesz belőle a filozófia klaszszikusa, mert ami az általa kigondolt rendszert illeti, úgy emlékszik, hogy „egyre jobban belegabalyodtam a kifejtésébe, míg egy reggel már nem értettem, hogy mit írtam az előző este.” Amibe – mint „saját eszméjébe” – belegabalyodott, ma már lényegében episztomológiai közhelyek egyvelege. Azt például, hogy a világ

tényei és a róluk alkotott ismereteink egymással gyakorta nincsenek fedésben, márpedig döntéseinket ez utóbbiak alapján hozzuk, elég régen tudjuk. Werner Heisenberg kvantummechanikája óta már az sem filozófiai nóvum, hogy ha valamit megfigyelünk, azzal meg is változtatjuk (Soros magáncégét Heisenberg tétele után nevezte el Quantum Fundnak, alapítványhálózatát pedig Popperre utalva Nyílt Társadalom Alapítványoknak [Open Society Foundations, OSF] – a Szerk.). Soros hiába nevezi el „saját” teóriáját a „reflexivitás általános elméletének”, attól az még megmarad utánérzésekkel súlyosbított kompilációnak. „A világot nem tudjuk kellőképpen megérteni. A reflexivitás pedig arra utal, hogy gondolkodásunk aktívan befolyásolja azokat az eseményeket, amelyekben részt veszünk, és amelyeken elmélkedünk” – írja. Rendszben, de mi ebben az új?

Ha a filozófia, mint szakma, ugrott is, még ott a pénz világa mint a zseni mivolt másik bizonyítási terpe. Londonban, majd New Yorkban Soros brókerként dolgozik, s mi tagadás, ebben tényleg sikeres, miközben eredeti álma sem halványodik: „Nekem többet jelentene, ha a filozófiámat jobban ki tudnám bontani. Csak véletlenül Amerikában pénzt keresni könnyebb, mint filozófiát írni. [...] Ha olyan filozófus lennék, aki befolyásolni tudja a világ sorsát, akkor inkább lennék filozófus, mint pénzember” – idézi szavait a könyv. Spekulációs sikereit persze filozofikus vénájának (is) tulajdonítja: „A tőzsdét kísérleti műhelynek tekintetem, ahol kipróbálhatom elképzeléseimet”. A tőzsde eminensen olyan emberi helyszín, ahol sokszor dőntenek tévesen: ilyenkor a kereslet–kínálat egyensúlyi helyzete felborul, megjósolhatatlan következmények állhatnak elő, s ezek a helyzetek a spekuláns számára – aki megfigyeli s különböző módszerekkel beavatkozva alakíthatja is a káoszt – a legjobb, mert leghasznosabb pillanatok. Számos alkalommal vall is erről, amit a kötet rendre idéz: „Engem a változás érdekel [...] szeretem a felforgató akciókat, amiket gyakran alkalmazok”, vagy: „Az események menete egészen más egyensúlyhoz közele, mint egyensúlytól távoli helyzetben [...] Az én elméletem az egyensúlytól távoli helyzetekre vonatkozik.” E „filozofikus” felforgatásokkal Soros-Hyde hamarosan olyan vagyona tesz szert, amellyel aztán még hathatósabban stimulálhatja a számára kedvező egyensúlytalanságokat, s ezzel újabb és újabb spekulációs tőkéket kasszírozhat. Soros azonban nem érheti be ennyivel. Tudja, hogy akinek pénze van, az nemcsak a tőzsdéken, de a társadalmakban is megváltoztathatja, felforgathatja a játékszabályokat. Ha új gondolata nincs is, van viszont sok-sok pénze, és ezzel a kombinációval már lehet valamit kezdeni. Gyakorlatilag olyan ez, mintha volna filozófiája, mi több, még messiás is lehet: „Filozófus akartam lenni, de mint »filozófus«, nem voltam túlzottan sikeres [...] sikeres üzletember-

nek kellett lennem, hogy a gondolataimra odafigyeljenek [...] Azt szeretném, ha finansziális, filantróp és filozófiai spekulánsnak tartanának.” Úgy látja, elmélete „alapkezelőként a pénzkeresésben, filantrópként pedig a költségekben nyújtott segítséget” neki. És a költségekkel már mint Jekyll jelenik meg a színen, aki miután Hyde-ként országokat, egzisztenciákat rombol szét, filozófiai spekulánsként a társadalmakat messiásként formálhatja.

Soros-Jekyll szintén Karl Poppertől szerzi bölcseleti munícióját. Popper *A nyitott társadalom és ellenségei* (1945) című művében a kommunista és náci diktatúrák elrettentő tapasztalati bázisán kijelöli a követendő progresszivitás irányát: arccal a liberális demokrácia felé. S habár történetesen a diktatúrákhoz képest valóban minden más modern társadalom nyitottabb szerkezetű, ám a demokrácia műfaja azért jóval színesebb annál, mintsem egyetlen – kizárólagos – jelzővel illethetnénk, ahogyan azt Popper is teszi. Soros mégis a liberális demokrácia követelményét abszolutizálja tudatosan tovább, erre alapozza immár globálisá tágított „nyílt társadalom” vízióját. Hogy melyek a „nyíltság” kritériumai, legyenek-e egyáltalán korlátai a társadalomnak, szóval hogy melyik társadalom a „nyílt” és melyik a „zárt”, de főleg, hogy mindezt ki és milyen alapon határozza meg, az fogas kérdés. De csak elvileg. Gyakorlatilag ki más határozná meg, mint a messiás, a zseni? Soros az, aki kiállítja a nyíltsági osztályzatokat és megszabja az irányt, egyúttal busás üzleti haszonnal is kalkulálva. A globális „nyitottságnak” Soros szerint mindenekelőtt a nemzetek, a hagyományok, a demokratikusan választott szuverén aktorok állnak az útjában. A demokratikus nemzetek nála a kommunista és náci diktatúrákkal azonos megítélés alá esnek, amelyeket éppúgy, mint a tőzsdéket, kaotizálni és instabilizálni kell, hogy aztán „rátaláljanak” a progresszivitásra. Soros zsenitudata így már kiteljesedhet, a messiás Mr. Progresszor képében íme, megérkezett! Kezdetben csak háttérből irányít, aztán szintet ugrik: „Egészen a közelmúltig [...] sokkal hatékonyabban tevékenykedhettem a háttérből. [...] Ez azonban az utóbbi néhány évben megváltozott [...] szinte államférfiként kezdtem szerepelni. [...] olyasvalaki lettem, akit úgy neveznek, hogy állam nélküli államférfi. Élvezem ezt a szerepet” – írta 1990-ben.

A kérdés csak az, hogy vajon az emberek többsége élvezi-e? Nos, ez a habitusú „zseni” épít mifelénk birodalmat, és **hogyan Soros György mindezt milyen módon és milyen eszközökkel tette és teszi, azt A Nagy Terv – A Soros-birodalom Közép- és Kelet-Európában átfogóan és anyagerősen részletezi.** Ismeretelméleti jó tanács: mielőtt politikai döntéseket hozunk, érdemes e fontos könyvet mielőbb elolvasni, hogy minimalizálhassuk tévedéseinket.

GALLÓ BÉLA